

Med Ordet som fordon

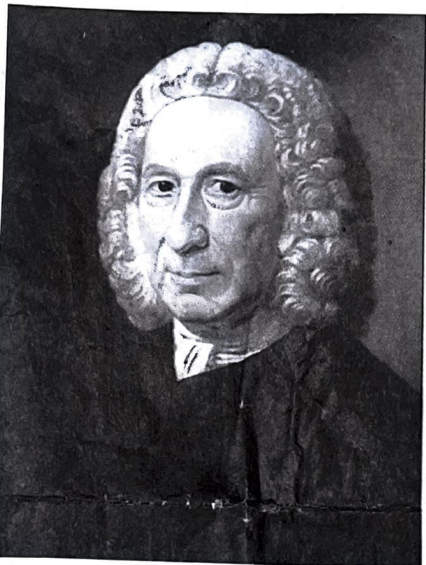
BOK

Emanuel Swedenborgs
Andlig Dag-bok.
Översättning: Eric Hermelin.
Förord: Anders Hallengren
ellerströms.

Vad menar man med mystiker? Det finns ingen en gång för alla givna betydelse. När han Söderblom fångade kanske begreppets grunddrag när han framställde att mystikern alltid söker ett tillstånd av "skådande i Gud". Han eller hon vill tränga in i Guds vishet och "vinna ett för den oinvigde främmande, ett tillvaron omspannande sammanhang". Och de syner och erfarenheter som de får under dessa stunder av visionen är var likartade, oavsett tid och religiös tillhörighet, ansåg Ralph Waldo Emerson.

Friherre Eric Hermelin, expert på bland annat Jacob Böhme och persiska mystiker, var av samma tanke som Emerson. De stora religiösa visionärerna kunde ofta räkna varandra handen. Under sitt kanske fyrtioåriga översättningsarbete jämförde han i sina bekanta fotnotersatsers som formulerats av sufiska religiösa gestalter med Böhme eller Mme Guyon, och ofta med bibeltexter. Men också med skönlitterära figurer. En roman som flitigt åberopas är Stevensons "Dr Jekyll and Mr Hyde". Bokens huvudpersoner företrädde de polära krafterna inom människan - det goda och det onda, ständigt i kamp med varandra.

Till Hermelins favoriter hörde Emanuel Swedenborg. Kanske var det framför allt Swedenborgs lära om sinnestillståndens betydelse för bibeltolkningen som fångade honom. I likhet med tidiga kristna kyrkofäder och medeltida teologer ansåg Swedenborg att bibelordet hade flera betydelser. Det fanns en yttre bokstavsmening som alla kun-

Diktaren och tolkaren. Emanuel Swedenborgs andliga dagbok i Eric Hermelins översättning från 1920 utges i faksimil av ellerströms förlag.

de först. Dold under bokstaverna låg en andlig betydelse, och under denna en himmelsk mening.

Förstå att se dessa dolda betydelser berodde på läsarens sinnestillstånd. Bara den som till tänkesätt och liv är i sanningen kan förstå den. Förståendet förutsätter en radikal förändring av människan. Liksom pietisterna betonade Swedenborg ständigt kravet på "ny födelse" enligt Johannevangeliet: "Om en människa icke bliver född på nytt så kan hon icke få se Guds rike."

Pånyttfödelserna möjliggjorde alltså en existentiell förståelse. Den pånyttfödda människan insåg att Bibelns alla berättelser, från skapelsen och Israels barns öden och äventyr till Kristus liv och död, innerst bara hade ett enda tema. Allt handlade om Guds födelse i människan. Och Kristus vandring på jorden var berättelsen om gudamänniskans förhållande genom besegrande av al-

la frestelser intill döden på korset. Människans uppgift var att försöka följa Kristus i spåren.

Så långt hade säkert Hermelin kommit själv, Swedenborg och pietismens förutan. Efter en orkanartad ungdom i Australien, Indien och USA, alltid i alkoholenstecken, hade han av förtvivlade släktingar tvångsintagits på Sankt Lars sinnessjukhus i Lund. Där dog han 1944, 84 år gammal, efter en trettiofemårig, mot slutet frivillig, hospitalvistelse. Hans rum blev en skyddad verkstad. Han lärde sig latin och grekiska, hebreiska, arabiska och persiska, vid sidan av de västerländska världsspråken. Det stilla livet avkaröts då och då av rymnningar. Han flydde till Köpenhamn, men snart återfördes han till sitt hospital, svårt medtagen. Här började han om igen, i ett "nytt liv".

Han skaffade sig alltså Swedenborgs verk. De flesta var redan översatta till svenska -

det sista, sjuttonde bandet av den grundläggande "Arcana Coelestia", Himmelska hemligheter, kom ut 1912. Förmodligen läste Hermelin de swedenborgska skrifterna på originalspråket - latin.

Vi kan alltså utgå från att läran om sinnestillståndens betydelse för rätt läsning och förståelse anammades av Eric Hermelin. Det är ju en tanke som i lätt varierande gestalt möter oss hos alla mystiker. I den katolska "mystiska teologin" har man i mer än ett årtusende talat om de tre etapper på vägen till Gud: rening, upplysning och förening.

Någon gång i slutet av 1910-talet översatte Hermelin några först postumt publicerade swedenborgska texter som just beskriver det "rätta" läsandet, och de insikter detta för med sig. De finns i ett manuskript som fått titeln "Om Ordet av erfarenhet" från 1762 och ett annat från samma år, "Om Yt-

tersta domen". Nu har den hermelinska översättning som trycktes 1920 kommit ut i faksimil på ellerströms förlag. Den heter *Andlig Dag-bok*. Som Anders Hallengren skriver i ett förord kan man gärna se dagboken som ett långt kapitel i baronens egen andliga journal - en reseberättelse från det hinsides med Ordets inre mening som fordon.

Dessutom finns i den lilla boken - 200 sidor - ett parti ur Swedenborgs stora dagbok "Andliga erfarenheter" från 1745-1765, och några sidor som Hermelin själv låtit publicera 1939: "Om englarna och djefarne hos människan".

Antagligen valde Hermelin den nu på nytt publicerade skriften "Om Ordet" därför att Swedenborg här tydligt och kortfattat förklarar sin syn på bibelordet. För Swedenborgs alltid mycket individualistiska religiositet utgjordes den rätta kyrkan av den eller de människor som rätt förstod bibelordet. Det rätta förståendet gav upphov till, och var i sig, den verkliga kyrkan. "Herrens hus" var templet i människans bröst.

Ensligen på Sankt Lars fann uppenbarligen glädje i den tanken. Den innebar för Swedenborg ett underkännande av de stora etablerade kyrkorna - katolska, lutherska och reformerta. De satt alla fast i felaktig och skolastisk bibeltolkning, och dessutom styrda av maktlystnad. "Mystiken", säger Swedenborg, "är ingenting annat än ordets andliga och himmelska betydelse".

Allt hänger ihop. Den som förstod Ordets andliga betydelse inser att människan är himmelens grundval, och att himmelriket är inom henne -

om hon vill. Förståelsen kommer först med det rätta livet, och växer fram i praktiken. Det är ungefär detsamma som Böhme och den persiske, sufiske 1200-talsdiktaren Rumi förkunnade, menade Hermelin. I skriften om människans djävlar och änglar hade han givet exempel på överensstämmelsen mellan Rumi och Swedenborg:

Din kraft att välja godt, din kraft att välja ondt
Blir, genom Engels hviskningar och djefvuls gift-indrypningar, likt kraften af ett tiotal af menskor.
Thy höfves dig - o man af kraft och salt! - så snart du fullgjort har din skyldighet att bedja.
Dig buga djupt för VILJENS ENGEL och för TANKENS ENGEL, på din högra sida och den venstra.

"Det är ungefär vad Swedenborg sade, ett halvt årtusende senare. Änglarna hjälper, menade de blåa andeskådarna. Här är Rumi igen:

Att älskare vi äro - alle englar vi - af så din själ som ande? Att fostrare vi äro - alle englar vi - af så din själ som ande; Att rene dyrkare vi äro af din Fader och din Vän.

Swedenborg ansåg sig leva med dessa goda och onda krafter ständigt närvarande. Han talade med dem, och såg ibland i deras gestalter en gång levande människor. Hermelin var mindre konkret. Men han såg tydligt de stridande krafterna i sitt inre - dr Jekyll och mr Hyde.

En demon som var lika farlig i Hermelins värld som Swedenborgs var maktlystnaden. Hermelin kom att i Hitler se inkarnationen av denna form av ondska, skriver Olle Hjerner i en efterskrift till "Andlig Dagbok". För Swedenborg blev det Karl XII. Båda hade i livet styrts av onda andar. I den gudomliga konsekvensens namn fortsätter de härmed än i dag, och in i evigheten.

LARS BERGQUIST